

ODŮVODNĚNÍ

Odůvodnění návrhu vyhlášky o seznamu nebezpečných chemických látek, směsí a prachů a podmínkách nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi a podmínkách výkonu činností spojených s nebezpečnou expozicí prachů

I. OBECNÁ ČÁST

a) Vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy, odůvodnění jejích hlavních principů

Potřeba vydání vyhlášky o seznamu nebezpečných chemických látek, směsí a prachů a podmínkách nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi a podmínkách výkonu činností spojených s nebezpečnou expozicí prachů (dále jen „vyhláška“) vyplývá z potřeb středních škol realizujících praktické vyučování dle vyhlášky č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, ve znění pozdějších předpisů.

V druhé polovině roku 2015 došlo k vypuštění odst. 6 v § 44a zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, který stanovoval, že fyzické osoby starší 15 let a mladší 18 let smějí nakládat s nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky klasifikovanými jako toxické nebo žíravé v rámci přípravy na povolání a pod přímým dohledem nebo dozorem odpovědné osoby. Tím bylo znemožněno žákům středních škol používat nebezpečné chemické látky a směsi v rámci praktického vyučování.

Ve stejné době nahradila vyhláška č. 180/2015 Sb., o pracích a pracovištích, které jsou zakázány těhotným zaměstnankyním, zaměstnankyním, které kojí, a zaměstnankyním-matkám do konce devátého měsíce po porodu, o pracích a pracovištích, které jsou zakázány mladistvým zaměstnancům, a o podmínkách, za nichž mohou mladiství zaměstnanci výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání (vyhláška o zakázaných pracích a pracovištích), vyhlášku č. 288/2003 Sb., a tímto byla taktéž významně omezena příprava na povolání nezletilých žáků v rámci praktického vyučování, a to především v oblasti nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi a prachy převážně tvrdých dřev. Vyhláška o zakázaných pracích a pracovištích umožňuje mladistvým zaměstnancům připravujícím se na povolání vykonávat pouze práce spojené s expozicí chemických látek či směsí označovaným jako dráždivé s větou R 41 anebo způsobujícím vážné poškození očí s větou H318 a zdraví škodlivé s větou R 65 anebo nebezpečné při vdechnutí s větou H304, a to za podmínky, že jsou vykonávány pod soustavným odborným dozorem a organizací práce nebo jinými opatřeními je zajištěna dostatečná ochrana jejich zdraví. Nakládání s ostatními látkami je vyhláškou o zakázaných pracích a pracovištích i těmto mladistvým zaměstnancům zakázáno.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „ministerstvo“) z důvodu okamžité potřeby úpravy možnosti nakládání s nebezpečnými chemickými látkami mladistvými žáky předložilo v roce 2016 novelu nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů. V § 12a tohoto nařízení jsou tak nově

stanovena speciální pravidla vztahující se na mladistvé žáky při nakládání s nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi v rámci přípravy na povolání a pod přímým soustavným dohledem osoby s odbornou způsobilostí podle zákona č. 258/2000 Sb. Uvedená novela však stanoví nebezpečné chemické látky a směsi v nedostatečném rozsahu pro střední odborné školy a neupravuje problematiku expozice prachů.

V rámci projednávání novely zákona, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR došlo z výše uvedených důvodů k doplnění § 65 o odstavec 4, podle kterého je umožněno žákům při praktickém vyučování pod přímým dohledem nebo dozorem osoby s odbornou způsobilostí, nakládat s nebezpečnými chemickými látkami nebo směsmi nebo vykonávat činnosti spojené s expozicí nebezpečných prachů. Uvedené ustanovení rovněž zmocňuje ministerstvo k vydání prováděcího právního předpisu, který bude obsahovat seznam nebezpečných chemických látek, směsí a prachů, podmínky nakládání s těmito látkami, směsmi a prachy.

Předkládaná vyhláška je speciální právní úpravou na základě zmocnění v § 65 odst. 4 školského zákona v oblasti nakládání s nebezpečnými chemickými látkami, směsmi a prachy žáky při praktickém vyučování při naplňování rámcových vzdělávacích programů příslušných oborů vzdělání. Podle § 65 odst. 3 školského zákona platí, že na žáky při praktickém vyučování se obecně vztahují ustanovení zákoníku práce, která upravují pracovní dobu, bezpečnost a ochranu zdraví při práci, péči o zaměstnance a pracovní podmínky žen a mladistvých, a další předpisy o ochraně zdraví při práci. Z této obecné odkazující úpravy je výjimka stanovena v navazujícím § 65 odst. 4, podle které žáci při praktickém vyučování mohou nakládat s nebezpečnými chemickými látkami, směsmi, a prachy stanovenými v přílohách vyhlášky za podmínek, které jsou v ní upraveny. Kromě ustanovení předkládané vyhlášky se na žáky při praktickém vyučování bude v plném rozsahu vztahovat i § 65 odst. 3 školského zákona.

Předkládaná vyhláška se vztahuje na jiný okruh osob, než které jsou zahrnuty do vyhlášky o zakázaných pracích a pracovištích. Zatímco vyhláška o zakázaných pracích a pracovištích se vztahuje na mladistvé zaměstnance a je logická jejich ochrana co do styku s nebezpečnými chemickými látkami, směsmi a prachy do jejich plné svéprávnosti, návrh vyhlášky se týká žáků (tedy mladistvých od 15. roku věku, pro výjimečné případy žáků, jejichž povinná školní docházka je ukončena ještě před touto věkovou hranicí) při jejich praktickém vyučování realizovaném z důvodu nezbytnosti jejich praktické výuky na středních odborných školách. Ustanovení §12a nařízení vlády č. 361/2007 Sb. se týká žáků všech středních škol, tedy i všeobecných (gymnázia), a proto rozsah činností v něm upravených je omezený.

Co se týče samotného výčtu chemických látek a směsí, vyhláška o zakázaných pracích a pracovištích umožňuje mladistvým zaměstnancům nakládat pouze s některými nebezpečnými chemickými látkami a směsmi. Látky obsažené v nařízení vlády č. 361/2007 Sb. jsou součástí výčtu látek, se kterými mohou žáci nakládat podle předkládané vyhlášky. Z hlediska výčtu látek je tedy předkládaná vyhláška nejširší ze všech těchto tří předpisů a umožňuje v souladu se zákonným zmocněním i výkon činností spojených s nebezpečnou expozicí prachů.

K oborům vzdělání, kde je v rámci praktického vyučování nakládání s některými nebezpečnými chemickými látkami a směsmi z části II. přílohy návrhu vyhlášky nezbytné, patří zejména vybrané obory vzdělání ze skupin oborů vzdělání 21 Hornictví a hornická

geologie, hutnictví a slévárenství, 28 Technická chemie a chemie silikátů, 29 Potravinářství a potravinářská chemie, 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů, 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů, 36 Stavebnictví, geodzie kartografie, 39 Speciální a interdisciplinární obory, 41 Zemědělství a lesnictví a 82 Umění a užité umění dle nařízení vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání.

Nepřijetím navrhované právní úpravy by mohla nastat skutečnost, že by se žáci středních škol mohli poprvé setkat a dostat do kontaktu s nebezpečnými chemickými látkami, směsmi a prachy až po dovršení 18 let věku, tedy v posledním ročníku střední školy, což je ve většině případů až po absolvování odborné praxe. Zcela logicky by to vedlo k tomu, že by žáci nebyli kvalitně a v dostatečné míře odborně připraveni pro práci s nebezpečnými chemickými látkami v následném pracovním procesu. Osvojení si pravidel práce s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi vyžaduje delší, pozvolné nabývání dovedností a upevňování návyků pro práci s těmito látkami, a s tím nezbytné ochrany zdraví žáků, budoucích pracovníků.

b) Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy se zákonem, k jehož provedení je navržena, včetně souladu se zákonným zmocněním k jejímu vydání

Navrhovaná právní úprava je v souladu s § 65 odst. 4 školského zákona.

Zmíněné ustanovení obsahuje pro ministerstvo zmocnění stanovit vyhláškou seznam nebezpečných chemických látek, směsí a prachů a podmínky nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi a podmínky výkonu činností spojených s nebezpečnou expozicí prachů.

Vyhláška odpovídá rámci zmíněného zmocnění a je s ním v souladu.

c) Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s předpisy EU, judikaturou soudních orgánů EU a obecnými zásadami práva EU

Právní předpisy Evropské unie se na oblast, kterou vyhláška upravuje, vztahují. Vyhláška je v souladu s:

- směrnicí Rady 94/33/ES (o ochraně mladistvých pracovníků),
- nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006, ze dne 18. prosince 2006, o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek, o zřízení Evropské agentury pro chemické látky, o změně směrnice 1999/45/ES a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 793/93, nařízení Komise (ES) č. 1488/94, směrnice Rady 76/769/EHS a směrnice Komise 91/155/EHS, 93/67/EHS, 93/105/ES a 2000/21/ES (nařízení REACH),
- nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1272/2008 ze dne 16. prosince 2008, o klasifikaci, označování a balení látek a směsí, o změně a zrušení směrnic 67/548/EHS a 1999/45/ES a o změně nařízení (ES) č. 1907/2006 (nařízení CLP).

Seznam chemických látek a směsí není zakázán žádným z uvedených evropských nařízení. S ohledem na skutečnost, že nařízení jsou přímo aplikovatelná, může teoreticky jejich prostřednictvím dojít ke změně ve výčtu látek, se kterými mohou žáci při praktickém

vyučování nakládat. Ministerstvo počítá s tím, že seznam chemických látek a směsí bude pravidelně podrobován revizi a bude aktualizován nejen podle potřeb praxe, ale i podle evropských nařízení.

Návrh není v rozporu s právem EU.

d) Zhodnocení platného právního stavu

Seznam chemických látek a směsí, se kterými mohou žáci nakládat, je v současné době uveden v několika právních předpisech. Konkrétně se jedná o vyhlášku o zakázaných pracích a pracovištích a § 12a nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů, a rovněž výše uvedené evropské předpisy. Žádný z těchto předpisů však není pro potřeby středního odborného školství plně vyhovující. Blíže viz část Vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy, odůvodnění jejich hlavních principů.

e) Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované právní úpravy na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty, na podnikatelské prostředí České republiky, dále sociální dopady, včetně dopadů na rodiny dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením a národnostní menšiny, a dopady na životní prostředí

S návrhem nebude spojen vznik dodatečných výdajů státního rozpočtu. Vyhláška nebude mít žádný bezprostřední dopad na hospodářskou a finanční oblast.

Navrhovaná právní úprava nepředpokládá dopady na sociální prostředí ani dopady na životní prostředí.

Příprava žáků odborných škol, zejména se zaměřením na chemii a zpracování dřeva, podle právní úpravy dané vyhláškou bude mít příznivý dopad na odbornost žáků, absolventů těchto škol a v důsledku toho na podnikatelské prostředí.

f) Zhodnocení současného stavu a dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti žen a mužů

Vyhláška nebude mít dopady z hlediska zákazu diskriminace, nezasahuje nijak do rovnosti žen a mužů, neboť žádným způsobem nerozlišuje mezi osobami.

g) Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů

Ochrana osobních údajů není návrhem této vyhlášky dotčena.

h) Zhodnocení korupčních rizik (CIA)

Návrh vyhlášky pouze stanoví seznam nebezpečných chemických látek a směsí, se kterými mohou žáci při praktickém vyučování nakládat, a seznam prachů tvrdých dřev, jejichž expozici mohou být žáci vystaveni. Návrh nepřináší žádná nová potenciální korupční rizika. Předložený prováděcí předpis nezavádí diskreci v rozhodování, v níž by mohla být korupční rizika spatřována.

i) Zhodnocení dopadů na bezpečnost a obranu státu

Navrhovaná právní úprava vyhlášky nebude mít dopady na bezpečnost a obranu státu.

j) Zhodnocení dopadů na státní statistickou službu

Navrhovaná právní úprava nebude mít dopady na státní statistickou službu.

II. ZVLÁŠTNÍ ČÁST

K § 1 (Předmět úpravy)

Ustanovení § 1 vymezuje oblast působnosti navrhované vyhlášky a dává do kontextu její návaznost na příslušné předpisy EU, zejména pak Směrnici Rady 94/33/ES ze dne 22. června 1994 o ochraně mladistvých pracovníků, ve znění směrnic 2007/30/ES a 2014/27/ES, v platném znění.

Dále § 1 stanoví, že s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi mohou žáci při praktické výuce nakládat pouze pod dozorem nebo přímým dohledem osoby s odbornou způsobilostí podle zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Rovněž stanovuje, že během praktické výuky mohou být žáci exponováni nebezpečným prachům, přičemž podmínky, za kterých se tak děje, stanoví navazující paragrafy.

K § 2 (Podmínky nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi)

Ustanovení vymezuje chemické látky a směsi, které mohou žáci při praktickém vyučování používat.

V odstavci 1 je uveden odkaz na část I přílohy vyhlášky. V této části jsou uvedeny chemické látky a směsi, se kterými mohou žáci pracovat pod dozorem, tedy chemické látky a směsi méně nebezpečné. Osoba s odbornou způsobilostí je přítomna v učebně či jiném místě, ve kterém žáci pracují s nebezpečnými chemickými látkami nebo směsmi.

V odstavci 2 je uveden odkaz na část II přílohy vyhlášky. V této části jsou uvedeny chemické látky a směsi, se kterými mohou žáci pracovat pod přímým dohledem. Jedná se o chemické látky a směsi více nebezpečné. Přímý dohled je v tomto ohledu nutný, aby byla zajištěna dostatečná ochrana zdraví žáků při práci s látkami, které jsou potenciálně nebezpečnější než látky, které jsou uvedeny v předchozím odstavci. Praktické vyučování v chemických laboratořích má za účel vzdělávat žáky nejen v praktických aspektech zacházení s chemickými látkami a směsmi, ale zároveň v nich pěstovat zásady bezpečné práce. Z hlediska vzdělávacího procesu je proto naprosto nezbytné, aby měli mladiství žáci možnost

se s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi seznamovat postupně a dle veškerých bezpečnostních a didaktických pravidel (přiměřenost, postup od jednoduššího ke složitějšímu apod.). Jedině přístup postupného osvojování pravidel nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi, navíc pod dohledem odborně způsobilé osoby, může zajistit nezbytnou fixaci těchto pravidel a následnou schopnost žáků umět zodpovědně a bezpečně nakládat s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi.

Vzhledem k tomu, že žáci běžně při praktické výuce s látkami, které jsou uvedeny v Části II. přílohy k vyhlášce pracují jen zcela výjimečně, a aby nedocházelo k navyšování počtu nutných pracovníků na pracovišti, kde se uskutečňuje praktická výuka, stanoví odstavec 3 možnost, že přímý dohled a zároveň dozor může se souhlasem ředitele školy nebo školského zařízení vykonávat tatáž osoba splňující podmínky pro vykonávání přímého dohledu i dozoru.

Odstavec 4 dále stanoví, vzhledem k uplatňování zásad postupu od jednoduššího ke složitějšímu, od méně nebezpečného k nebezpečnějšímu apod., že nakládat s látkami potenciálně nebezpečnějšími (tedy těmi, které uvádí Část II. přílohy) mohou žáci až po zvládnutí zásad bezpečného nakládání s látkami potenciálně méně nebezpečnými (tedy těmi, které uvádí Část I. Přílohy).

Ustanovení odstavce 5 odkazuje odborně způsobilé osoby na bezpečnostní listy, ze kterých před školením žáků čerpají informace. Vzhledem k tomu, že nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006, ze dne 18. prosince 2006 (nařízení REACH) stanovuje povinný obsah tzv. bezpečnostních listů, včetně pokynů pro bezpečné zacházení s těmito látkami a směsmi a použití příslušných osobních ochranných pomůcek, jsou tyto bezpečnostní listy dostačujícím předpisem pro bezpečné nakládání s chemickými látkami a směsmi.

Odstavec 6 odkazuje na seznam zakázaných látek, které jsou součástí přílohy k Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006, ze dne 18. prosince 2006, o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek, o zřízení Evropské agentury pro chemické látky, o změně směrnice 1999/45/ES a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 793/94, nařízení komise (ES) č. 1488/94, směrnice Rady 76/769/EHS a směrnic Komise 91/115/EHS a směrnic Komise č. 91/1555/EHS, 93/67/EHS, 93/105/ES a 2000/21/ES, v platném znění. (Nařízení REACH). Toto ustanovení tak zajišťuje neustálou aktuálnost seznamu v Části I. A II. přílohy tak, aby nebyl v rozporu s aktuální platnou legislativou EU.

K § 3 (Nebezpečná expozice prachu)

Odstavec 1 povoluje (v souladu s běžnou praxí) pracovat žákům během praktické výuky s prachy dřevin, které jsou uvedeny v Části III. Přílohy. V souladu se zajištěním bezpečnosti a ochrany zdraví žáků je stanoven okruh osob, které mohou nad žákem během takovéto činnosti vykonávat přímý dohled.

Dále pak odstavec 2 upravuje požadavek na úpravu pracovních podmínek (např. větrání, odtah prachů od zdroje jejich tvorby), výsledkem čehož musí být dodržení přípustného expozičního limitu (PEL) pro daný druh prachu. Takto definovaná práce odpovídá nejvýše práci zařazené do druhé kategorie (podle vyhlášky č. 432/2003 Sb.), tedy práci, při níž podle současné úrovně poznání lze očekávat její nepříznivý vliv na zdraví jen výjimečně, zejména u vnímavých jedinců. Při této práci nejsou překračovány hygienické limity prachu, a tudíž lze předpokládat dostačující ochranu zdraví žáků.

K § 4 (Společná ustanovení)

Odstavec 1 stanoví, že činnosti v rámci praktického vyučování povolené vyhláškou nesmí být charakterizovány jako rizikové práce podle § 37 zákona o ochraně veřejného zdraví a vyhlášky č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií, limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů, podmínky odběru biologického materiálu pro provádění biologických expozičních testů a náležitosti prací s azbestem a biologickými činiteli.; výkon rizikové práce mladistvými není možný podle vyhlášky č. 180/2015 Sb.

Ustanovení odstavce 2 stanovuje povinnost pro osoby vykonávající dozor nebo přímý dohled provést před započítím jakékoliv práce s nebezpečnými chemickými látkami nebo směsmi nebo při výkonu činností spojených s nebezpečnou expozicí prachu při praktickém vyučování příslušnou instruktáž, kterou bude zajištěna maximální informovanost žáků o vhodných postupech a rizicích. Na základě provedené instruktáže a následného provádění praktického vyučování pod dozorem odborně způsobilé osoby nebo přímým dohledem osoby s odbornou způsobilostí si žáci postupně osvojí správné techniky práce s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi tak, aby chránili své zdraví, majetek a životní prostředí.

K § 5

Navrhuje se, aby vyhláška nabyla účinnosti patnáctým dnem po jejím vyhlášení, vzhledem k tomu, že potřeba legislativní úpravy je akutně vyžadována uživateli.

K Příloze

Zde jsou uvedeny prakticky všechny nebezpečné chemické látky, přípravky a prachy dřevin, se kterými se žáci mohou během praktické výuky podle školních vzdělávacích programů setkat (avšak, podle typu a účelu praktického vyučování nutně nemusí).

V části I jsou uvedeny nebezpečné chemické látky a směsi a látky a směsi, které nejsou hodnocené jako nebezpečné, ale jsou opatřeny doplňkovými větami o nebezpečnosti (tzv. EUH-věty dle Přílohy II nařízení CLP), se kterými mohou žáci během praktické výuky nakládat pod dozorem odborně způsobilé osoby. Pro zajištění minimální expozice těmito látkám a k minimalizaci rizik, která jsou s nakládáním s těmito látkami a směsmi spojena, postačuje odborné proškolení osobou s odbornou způsobilostí a následně dozor této osoby nad skupinou žáků během praktické výuky.

V části II jsou uvedeny nebezpečné chemické látky a směsi, se kterými mohou žáci během praktické výuky nakládat pouze pod přímým dohledem odborně způsobilé osoby. Vzhledem k vyššímu riziku při práci s těmito látkami se předpokládá přímý dohled odborně způsobilé osoby tak, aby nemohlo dojít k úrazu nebo poranění žáka, jakož i jeho neúměrné expozici těmito látkám.

V části III jsou uvedeny prachy tvrdých dřev, které pocházejí z vybraných dřevin a jsou karcinogenní a senzibilizující. Výčet druhů prachů byl převzat z nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci (ve znění pozdějších předpisů), neboť právě práce s expozicí těmito prachům jsou vyhláškou č. 180/2015 Sb. mladistvým zakázány. Z výčtu dřev lze předpokládat běžné zpracování zejména buku, dubu, jasanu,

javoru a lípy; u ostatních dřev je práce s nimi možná jen výjimečně, nicméně úplně ji vyloučit nelze. Bez omezení platnosti zákazu dle vyhlášky č. 180/2015 Sb. by v podstatě nebylo možné vykonávat praktickou výuku v truhlářských oborech.